

De aardbeivlinder

Tekst: Jaap Bouwman &
Dick Groenendijk

een moeilijk geval

Het op naam brengen van vlinders lijkt vaak makkelijker dan dat het is. In de boekjes zitten ze altijd mooi stil, maar in het veld vliegen ze snel rond en zijn vaak sneller uit beeld dan dat je zou willen. Bovendien kan binnen een soort de variatie zo groot zijn dat de vlinder niet altijd lijkt op de afbeelding in de veldgids.

Naast de variaties binnen een soort zijn er ook vlinders die bij vluchtige waarneming sterk op elkaar lijken. Een bekend voorbeeld zijn de voorbijvliegende witjes die in de praktijk vaak moeilijk op naam te brengen zijn. Er is ook een aantal soorten nachtvlinders die sprekend lijken op een dagvlinder en hun naam geen eer aan doen door juist overdag actief te zijn. Met mogelijke verwarring met nachtvlinders wordt vaak geen rekening gehouden omdat in veel veldgidsen alleen de dagvlinders vermeld staan. Kortom: er zijn voldoende bronnen voor vergissingen. In de komende afleveringen van het tijdschrift *Vlinders* wordt een aantal van deze probleemgevallen behandeld. Hopelijk kunnen op deze manier vergissingen in de toekomst worden voorkomen door meer rekening te houden met het voorkomen van op elkaar gelijkende soorten. De eerste soort die wordt besproken, de aardbeivlinder (*Pyrgus malvae*), is wellicht ook de soort die de meeste problemen oplevert bij de determinatie omdat deze bij vluchtige bestudering veel weg heeft van een aantal soorten dagactieve nachtvlinders.

De aardbeivlinder De aardbeivlinder is een dagvlinder die behoort tot de familie van de (spikkel)dikkopjes. De aardbeivlinder is momenteel het enige spikkeldikkopje met populaties in Nederland. In het zuiden van Europa komen meerdere soorten van deze groep voor, die vaak moeilijk van elkaar te onderscheiden zijn. De aardbeivlinder is een erg kleine en vaak moeilijk op te sporen vlinder. De soort vliegt van begin mei tot midden juni en komt slechts lokaal in Nederland voor. De bovenkant van de vlinders is donkerbruin met een kenmerkend patroon van witte vlekjes (zie foto). Het voorkomen van de aardbeivlinder is afhankelijk van de aanwezigheid van ganzerik-soorten (*Potentilla sp.*) die dienen als waardplant, met name tormentil (*Potentilla erecta*). In de duinen wordt vooral dauwbraam (*Rubus*

caesius) als waardplant gebruikt. De soort vertoont in Nederland een sterke achteruitgang en is inmiddels een zeldzame verschijning.

De te verwarren soorten De aardbeivlinder is in Nederland eigenlijk met geen enkele andere dagvlinder te verwarren. Er zijn wel een drietal vrij algemene dagactieve nachtvlinders die sterke gelijkenissen met de aardbeivlinder vertonen. De drie soorten die mogelijk voor verwarring kunnen zorgen zijn mi-vlinder (*Callistege mi*), klaverspanner (*Chiasma clathrata*) en gewone heispanner (*Ematurga atomaria*). Alledrie de soorten worden vaak in hetzelfde type biotoop als de aardbeivlinder waargenomen. De aardbeivlinder komt echter op veel minder locaties voor dan de andere drie soorten.

Mi-vlinder De mi-vlinder is een vrij algemene dagactieve nachtvlinder van grazige plaatsen en ruderaal terreinen. De soort heeft een vliegtijd die overeenkomt met die van de aardbeivlinder. De mi-vlinder wordt veel met de aardbeivlinder verward. Dit komt doordat deze soort net als de aardbeivlinder een donkerbruine ondergrond en een vlekachtig patroon op de vleugels heeft. Verder heeft de mi-vlinder ook een grillige en snelle vlucht. Met name in bermen en grazige bospaden kunnen de aardbeivlinder en de mi-vlinder samen voorkomen en dan is het dus extra opletten geblazen.

De mi-vlinder kan altijd van de aardbeivlinder worden onderscheiden door de kenmerkende tekening op de bovenkant van de voorvleugels. Op de voorvleugels is een karakteristieke tekening te zien die lijkt op een heksenkop met een grote neus en een zwart oog (zie foto).

Gewone heispanner De gewone heispanner is een algemene soort van de duinen en de hogere zandgronden. De soort vliegt vanaf eind maart tot half augustus. Met name op de Veluwe is de gewone heispanner een algemene verschijning en kan daar samen met de aardbeivlinder worden aangetroffen. De gewone heispanner lijkt oppervlakkig zeer veel op de aardbeivlinder. De bovenkant van de gewone heispanners heeft geen scherp afgetekende vlekjes maar heeft een vrij rommelige donkere tekening op een lichte ondergrond. De variatie binnen deze soort is groot en loopt van heel lichte tot vrijwel ongetekende donkere dieren.

Klaverspanner De klaverspanner is een vrij algemene soort die voorkomt op grazige plekken met klaver. De soort vliegt ook in de volle zon vanaf half april tot eind september. Zeker op plekken waar de aardbeivlinder in bermen voor-

The Grizzled Skipper: a difficult case

Putting a name to a butterfly in the field can sometimes be a difficult task. A species may resemble another species of butterfly or moth, and this causes confusion. For example, the Grizzled Skipper (*Pyrgus malvae*) at first sight, closely resembles the day-flying moths *Callistege mi*, *Chiasma clathrata* and *Ematurga atomaria*. A further complication is that the moths and skipper share the same habitat. The article explains how the butterfly can be distinguished from the three moth species.

Opvallend aan de aardbeivlinder is het 'kiesje' op de achtervleugel.

De gewone heispanner mist de scherp afgetekende vlekjes.

De mi-vlinder onderscheidt zich door de heksenkop op de voorvleugels.

De klaverspanner is meer licht dan donker.

komt, kan deze het leefgebied met de klaverspanner delen. De klaverspanner lijkt wellicht nog het meest op de aardbeivlinder. De voor de klaverspanner kenmerkende tekening bestaat uit een aantal banden met elkaar afwisselende lichte en donkere blokjes. De kleur van de ondergrond kan variëren van wit tot licht geel. Een belangrijk verschilpunt is dat de klaverspanner meer licht is dan donker. Bij de aardbeivlinder is dat precies andersom.

Waar moet op gelet worden? Voor het op naam brengen van de aardbeivlinder is een aantal kenmerken doorslaggevend. Als eerste is het van belang om vast te stellen dat het echt gaat om een dagvlinder. De aardbeivlinder lijkt in veel opzichten op een nachtvlinder maar heeft wel de knotsvormige antennen van een dagvlinder. Daarnaast is het vlekkenpatroon op de vleugels typerend voor de aardbeivlinder. De aardbeivlinder heeft een kenmerkende tekening van lichte vlekjes op een donkerbruine ondergrond. Het meest opvallende kenmerk is een witte 'kiesvormige' vlek op de bovenkant van de achtervleugel. Een belangrijk aanknopingspunt vormt ook het huidige verspreidingsgebied van de aardbeivlinder. De vlinder is momenteel een zeldzame verschijning met een versnipperde verspreiding. Hij heeft nog slechts veertien populaties in Nederland. De grootste populaties bevinden zich in het

Bargerveen, de Hoge Veluwe en in de Duinen van Zuid-Kennemerland. Daarnaast komt de soort verspreid door Nederland op een aantal plekken voor. Het gaat hierbij vaak om kleine gebieden met veelal lage dichtheden. Daarbuiten wordt slechts bij zeer hoge uitzondering een aardbeivlinder aangetroffen.

Daarnaast kan nog gelet worden op de vliegtijd. De aardbeivlinder is een echte voorjaarssoort met een vrij korte vliegperiode. De piek van de vliegtijd ligt eind mei maar de soort kan tot half juni worden waargenomen. Aardbeivlinders die na eind juni worden waargenomen moeten nauwkeurig worden bekeken en gecontroleerd.

Tot slot Al met al valt het op naam brengen van deze zeldzame soort niet mee. Per jaar komen bij ons dan ook talloze meldingen van aardbeivlinders binnen die bij navraag niet blijken te kloppen. Aan het einde van het seizoen worden alle waarnemingen buiten het huidige verspreidingsgebied of buiten de bekende vliegtijd door ons gecontroleerd. Op die manier hopen we een goed beeld te krijgen van de verspreiding van de aardbeivlinder en natuurlijk van de soorten dagactieve nachtvlinders die op de aardbeivlinder lijken. ■